

Розгляд В. Масальським програм з української мови, питань методики її навчання в 30 – 40-х роках ХХ ст.

Л. В. Кушнірова

Сумський державний педагогічний університет ім. А.С.Макаренка, Суми, Україна
Corresponding author. E-mail: larysa_kushnirova@meta.ua

Paper received 30.10.18; Accepted for publication 05.11.18.

<https://doi.org/10.31174/SEND-PP2018-181VI75-09>

Анотація. Мета статті – розглянути аналіз В. Масальським програм з української мови, питань методики її навчання в 30 – 40-х роках ХХ ст. В. Масальський відмічає, що велику увагу було приділено поліпшенню викладання української мови, визначенню змісту занять, кола знань, навичок, видів робіт, створенню підручників і посібників; указує на вади в програмах. Основною формою організації навчальної роботи було визнано урок. Учені намагалися ліквідувати розрив між шкільною і науковою граматику. Позитивно оцінені праці С. Чавдарова, С. Литвинова, М. Даденкова, В. Помагайби, А. Савицької, І. Кириченка, П. Горещького. Дослідження В. Масальського цінні.

Ключові слова: програми з української мови, навчання граматики, правопис, підручник, методика викладання української мови.

Вступ. Навчальна програма з української мови для загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання (10 клас. Рівень стандарту), затверджена Наказом Міністерства освіти і науки України 23.10.2017, зазначає, що українська мова як державотворчий чинник, засіб збереження культурного надбання українського народу, формування громадянина України й особистості учня є найважливішим шкільним предметом [8, с. 4]. Програма відображає засадничі ідеї Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти [3], Державного стандарту початкової загальної освіти, концепції «Нова українська школа» (2016 р.). Важливість даного предмета розуміли освітяни і в 30 – 40-х роках ХХ ст., коли також було актуальним створення програм, підручників і посібників для школи. Тогочасні програми, пошуки в галузі педагогіки, філології ретельно аналізував відомий український учений-методист і мовознавець В. Масальський. Його дослідження цінні й потребують вивчення, оскільки набутий освітянами досвід, підготовлена попередніми поколіннями вчених наукова база стали підґрунтям для подальшого розвитку вітчизняної методичної думки.

Короткий огляд досліджень і публікацій. До питань історії методики навчання української мови звертаються І. Бакаленко, З. Бакум, Н. Бондаренко, Л. Варзацька, Н. Голуб, О. Горошкіна, Н. Дика, С. Караман, Л. Кожуховська, О. Кулик, І. Кучеренко, О. Кучерук, Л. Мамчур, Л. Мацько, В. Новосьолова, Н. Остапенко, Е. Палихата, М. Пентилюк, О. Потапенко, Т. Симоненко, І. Хом'як, Г. Шелехова, А. Ярмолюк та ін.

Провідні вітчизняні мовознавці, вчені-методисти Л. Булаховський, О. Білецький, А. Машкін, С. Чавдаров, В. Масальський, В. Сухомлинський, І. Синица, Л. Скуратівський, О. Біляєв залишили цінний науковий доробок. Лінгводидактична спадщина доктора педагогічних наук, професора В. Масальського стала вагомим внеском в українську науку й продовжує цікавити сучасних учених [5]. Заслуговує на увагу його оцінка програм з української мови та інших освітніх документів 30 – 40-х років ХХ ст., аналіз питань методики навчання української мови, актуальних у зазначений період.

Мета статті – розглянути аналіз В. Масальським програм з української мови, питань методики її нав-

чання в 30 – 40-х роках ХХ ст.

Методи дослідження: вивчення освітніх документів, навчальних програм, аналіз наукових праць, методичних рекомендацій, підручників і посібників.

Результати та їх обговорення. Програми з української мови й питання методики її навчання в 30 – 40-х роках ХХ ст. В. Масальський досліджує в ряді праць, у тому числі в монографії «Нариси з історії розвитку методики викладання української та російської мов у загальноосвітніх початкових і середніх школах Української РСР» (1962). У 30 – 40-х роках ХХ ст. на роботу українських освітян впливали партійні й урядові постанови. Відчутну роль у справі покращання викладання мов у школах, як відмічає науковець, відіграла партійна постанова від 5 вересня 1931 року «Про початкову та середню школу», де було відзначено досягнення школи, що охоплювала в 1931 році величезну кількість дітей, та вказано, що школа ще не забезпечувала освоєння учнями достатнього обсягу загальноосвітніх знань, незадовільно готувала кадри для технікумів і вузів – грамотних людей, в ряді випадків було формальне проведення політехнізації школи. У постанові відображено закономірності розвитку освіти й виховання в країні: 1) у зв'язку з ідеєю політехнізації було подано тлумачення поняття грамотності; підкреслено важливу роль вивчення рідної мови; 2) була сформульована вимога не абстрактно ставити питання політехнізації, а розв'язувати в тісному зв'язку з конкретними завданнями – підкреслювалася необхідність послідовного поєднання при навчанні теорії й практики, що було важливо для поліпшення викладання української мови в школі.

Піднесенню педагогічного процесу на вищий рівень сприяли й директиви про перегляд програм для середніх шкіл (до 1 січня 1932 року) з метою забезпечення системи знань учнів (зокрема з мови), про підпорядкування суспільно-виробничої праці учнів навчально-виховним цілям школи, про вивчення та узагальнення науково-дослідними інститутами досвіду роботи вчителів, постанова про роботу дитячої організації, участь учителів у виховній праці, боротьба за нові, різноманітні, апробовані наукою та практикою методи навчання, проти прожектерства, теорії «від-

мирання школи», проти тенденцій, спрямованих на відмову від політехнізації школи [6, с. 27–28].

У програмах з мови 1930 – 1932 рр. відбилися дискусії, які тоді точилися на лінгвістичному фронті, у вигляді, з одного боку, ряду абстрактних положень, з іншого, у визнанні граматики недосконалою та у спробах відійти від її формального напрямку. В. Масальський зауважує: хоч у 1932 році вперше була висунута проблема вивчення граматики в школі, проте укладачі програми з української мови ще відкидали систематичне вивчення фонетики, морфології, синтаксису, виступали проти формалізму в граматиці, але від цього ж напрямку запозичали вилучення займенників і числівників як частин мови, здійснювали концентричне розташування матеріалу в середніх групах (класах). «Застосовуючи принцип «оновленого концентризму» в поданні відомостей з мови, який мав намір забезпечити єдність програми для всіх груп, автори її прагнули точно окреслити коло знань для кожного року навчання, але систему знань з граматики в молодшому концентрі будували так, що вона все ж не усувала перешкод до опанування учнями правопису» [6, с. 28]. За програмою 1932 року основи фонетики і морфології вивчали в 1 – 4 групах, у 6 – 7 передбачалося поглиблення відомостей з граматики. Граматичний матеріал вивчався на фоні синтаксису, навіть з фонетики, яку заборонялося виділяти. Морфологічні категорії розглядалися з погляду функцій; синтаксичний матеріал цікавив авторів програми тільки з його стилістично-смыслового боку. Отже, морфологія «розчинялася» в синтаксисі; порядок вивчення морфологічних тем був випадковим, порушував її систему.

Ретельно аналізуючи програми, дослідник констатує: керуючись теорією про те, що дієслово творить речення, програма 1932 року з частин мови в першу чергу виділяла дієслово, пропонуючи вивчати його в 5-й групі, поряд з відомостями про «надбудовний», «класовий» характер мови. На 6-му році навчання школярі мали засвоювати іменник, зокрема – класове забарвлення префіксів і суфіксів іменників, потім – «замінні», або «замішувальні», і числівні іменники, їх правопис; прикметники, зокрема – «замінні й числівні прикметники», їх правопис; дієприкметники, прислівники. Дана програма рекомендувала при вивченні граматичних відомостей використовувати тільки суцільний текст. Був такий порядок розділів: розвиток усної та писемної мови учнів; грамика і правопис; праця над книгою та газетою. Учений зауважує, що грамика і правопис у програмі 1932 року посідали ще не перше місце. Дослідник наводить приклади недостатнього врахування в цій програмі підготовки й вікових особливостей учнів: у 5-й групі діти мали працювати над «конспектом, тезами», набути вміння організувати «радіопереклик шкіл». А те, що учні мали працювати і над планом, учений характеризує як можливе і доцільне; відмічає, що редакція програми ще відображала відхилення від тих синтаксичних, морфологічних і правописних норм української мови, які незабаром були прийняті.

Безумовно, перехід до систематичного засвоєння наук на основі певних навчальних планів, програм і розкладів, запровадження загального обов'язкового навчання сприяли, на думку вченого, значному зру-

шенню в роботі початкової й середньої школи. Особливу увагу, як свідчать документи, в 1932 році було приділено поліпшенню викладання рідної мови; визначено характер змісту занять з предмета, коло знань, навичок, найважливіші види робіт, підкреслено необхідність засвоєння учнями знань, що стосуються національних культур народів СРСР. Постанова від 25 серпня 1932 року вимагала усунути перевантаження програм, пов'язати між собою програми споріднених дисциплін (історія, суспільствознавство, література, мова), посилити елементи історизму в програмах з деяких дисциплін, зокрема з мови, містила директиву забезпечити школи підручниками, розробити відповідні методики навчання й виховання дітей. Зазначалося, що програма з рідної мови повинна забезпечити засвоєння систематичного й точно окресленого кола знань, сталих навичок правильного читання, письма та усної мови, запровадивши в практику навчальної роботи учнів самостійні письмові роботи, граматичний розбір і т. ін. як у класі, так і вдома. Науковець відмічає шкідливість застосування лабораторно-бригадного методу при засвоєнні учнями загальноосвітніх предметів, особливо таких, як мова, що вимагають докладного зрозумілого викладу дидактичного матеріалу вчителем, належної організації й послідовного проведення відповідних вправ [6; 7].

Перекидання в методиці навчання було вирішено усунути і навчальний процес у школах побудувати так, щоб основною формою організації навчальної роботи був урок, який включає в себе загальногрупову, бригадну, індивідуальну працю учнів. Було заборонено організацію постійних, обов'язкових бригад у класі, складні схеми і форми обліку, звітності; зобов'язували вчителів послідовно, систематично викладати дисципліни, привчати дітей до роботи над підручником, книгою, до самостійних письмових робіт, до роботи в кабінеті, лабораторії, допомагати школярам, вести систематичний облік знань учнів, наприкінці року провадити перевідні іспити. В. Масальський називає вказані «основні закономірності засвоєння учнями загальноосвітніх предметів, зокрема мови, в середній школі: необхідність послідовного викладу предмета вчителем на уроці (1) для забезпечення свідомого (2) й активного (3) сприймання дидактичного матеріалу учнями» [6, с. 30].

Запропоноване з 1932 – 1933 рр. відкриття восьми груп мало покращити підготовку учнів, усунути розрив між закінченням середньої школи та вступом до вишу.

Учений відмічає відсутність у багатьох учителів мови сталого підходу до використання підручника в школі; деякі педагоги тоді взагалі не визнавали підручник, не схвалювали його стабілізацію. Згідно з наступною партійною постановою від 12 лютого 1933 року народні комісари освіти були зобов'язані організувати створення й видання відповідних стабільних підручників.

В. Масальський зауважує, що ряд удосконалень у навчання мови вніс «Український правопис» 1933 року. Науковець зазначає: розвиток вітчизняної науки – педагогіки, методики, лінгвістики – змінив на краще зміст програм з української мови для середніх шкіл наступного періоду. Прагнення тогочасної пере-

дової лінгвістичної думки визначити лексико-граматичні категорії в українській мові зумовило відмову від формалістичних тенденцій обмежувати характеристику частин мови перелічуванням тільки їх зовнішніх ознак. Більш правильний погляд на граматичне значення частин мови, прийнятий і методистами, покращив працю над розвитком мислення учнів, сприяв відновленню в програмах для школи, підручниках числівників і займенників як окремих частин мови.

Аналіз ученим програми 1934 року з української мови для 5 – 8 класів середніх шкіл з українською мовою навчання показує, що дана програма вимагала від учнів засвоєння «точно окресленого кола знань» на основі вивчення граматики, орфографії, пунктуації; відображала боротьбу лінгвістів і методистів за ліквідацію розриву між шкільною і науковою граматикою (наприклад, давалася корисна для вчителів вказівка на неправильне називання дієприкметникових і дієприслівникових зворотів скороченими підрядними реченнями, відома ще з дискусії між представниками логічної і формальної граматики); містила чимало історичних довідок і стилістичних уваг; три розділи: «Грамматика, орфографія, пунктуація»; «Робота з книгою й газетою»; «Усна й письмова мова». У програмі була відсутня тема про класифікацію другорядних членів речення (означення, додаток, обставина), що пояснювалося впливом формального напрямку в мовознавстві. Недоліки програми: замість I, II дієвідмін вона називала три (ця розбіжність категорій дієвідмін була усунута в 1938 році); в 6-му класі порушувала систематичність викладу граматичного матеріалу (дієприкметники і дієприслівники відривала від дієслова; звертання об'єднувала не зі вставними словами, а з другорядними членами речення), запроваджувала паралельно різні терміни (то «наросток», то «суфікс»), нерівномірно подавала методичні вказівки до частин курсу: до 5-го класу – стор. 4 – 10, до 6-го, 7-го – стор. 10, 11), про заняття з граматики, орфографії, пунктуації у 8-му класі не згадувала.

Зі встановленням спільних для країни типів загальноосвітніх шкіл (початкових, неповних середніх і середніх), як вважає дослідник, з'явилися кращі умови для організації навчально-виховного процесу при засвоєнні дітьми основ наук, зокрема української мови, озброєнні учнів практичними мовними навичками. У 1935 році було визначено кількість уроків на день для учнів різних класів, систему оцінок знань учнів: «дуже погано», «погано», «посередньо», «добре» та «відмінно», яка була замінена 10 січня 1944 року балами 1, 2, 3, 4, 5; розроблялися норми оцінок. У 1936 році з'явилася постанова про персональні звання вчителів, це підносило авторитет і відповідальність викладача як центральної фігури педагогічного процесу. Поновому ставилося питання про поглиблене дослідження колективу учнів у процесі навчання й виховання, вивчення кращого педагогічного досвіду.

Науковець констатує, що в 30 – 40-х роках ХХ ст. приділялася увага прийомам навчання дітей грамоти, накреслювалися шляхи поліпшення викладання мови в школі, виходили підручники української мови для початкової школи, посібники з методики техніки письма, збірники вправ із правопису, статті з методики

читання, про працю з малюнком тощо. Учений оцінює позитивні сторони підручника В. Помагайби й А. Савицької «Українська мова для першого року навчання» («Радянська школа»): визначення правил і вправи було складено так, що вони забезпечували розвиток логічного мислення й розумової активності учнів, уміння самостійно працювати; недоліком було перебільшення вікових можливостей учнів. Заслугою С. Чавдарова, на думку В. Масальського, стало визначення принципів навчання рідної мови; у книзі «Методика викладання української мови в середній школі» (Київ – Харків, 1933) С. Чавдаров обстоює поєднання при навчанні мови науковості, систематичності, послідовності, свідомості засвоєння матеріалу, наочності, доступності, міцності засвоєння знань, активності, самостійності учнів.

Зроблений В. Масальським огляд тогочасних видань свідчив, що у вищезазначений період створювалися посібники, праці, які допомагали викладачеві української мови й студентів-філологу дістати необхідні відомості з наукового курсу мови, її історії, стилістики. Були надруковані посібники для вчителів і численні статті про методи праці над підручниками, поліпшення викладання мов у школі, про класні й домашні завдання з мови, повторення граматики, орфографічний словник для учнів, збірник вправ із синтаксису і пунктуації української мови, роботи з методики навчання правопису та розвитку мовлення учнів. У посібниках, брошурах, на сторінках педагогічної преси обмірковувалися питання про усунення недоліків у знаннях учнів, аналізу мови художнього твору у зв'язку з його вивченням у середній школі, методики навчання розповіді за картиною, переказу й викладу думок у творах, питання виховного значення творчих праць, боротьби з хибними в мовленні дітей, питання організації позакласної праці над художнім словом, над мовою в шкільному кабінеті.

У 1937 – 1941 рр. методика навчання української мови, на погляд науковця, досягла високого розвитку щодо змісту, способів, прийомів навчання й виховання дітей. Опрацюванню цих питань сприяв прогрес теоретичної педагогічної думки. Так, у 1940 році у видавництві «Радянська школа» вийшла книга «Педагогіка, Посібник для педагогічних вищих шкіл» за ред. С. Чавдарова, що містила праці «Загальні основи педагогіки (предмет і методи)» С. Литвинова; «Дидактика, Теорія навчання», «Методи навчання», «Перевірка і оцінка знань учнів» С. Чавдарова, «Естетичне виховання» М. Даденкова. Вдосконалювалися програми з української мови; у статтях обмірковувалася прийнята 1938 року нова система граматики в підручниках з української мови А. Загородського, В. Ващенко, Б. Кулика, Й. Кудрицького. У посібнику С. Чавдарова «Методика викладання української мови в початковій школі» (Київ – Дніпропетровськ, 1937) відображені теорія і практика навчання української мови в початкових класах. Найважливіші питання навчання граматики і правопису розглянув С. Чавдаров у праці «Методика викладання української мови в середній школі» (Київ, 1939, Харків); її аналіз В. Масальський завершує висновком: книга була «конче потрібною викладачеві мови як корисний порадник і як підручник – студентів-філологу» [6, с.44].

Учений констатує, що в працях методистів знайшли відображення найскладніші та найактуальніші тоді теми: про вивчення видів дієслів у школі, другорядних і відокремлених членів речення, синтаксису простого речення, про унаочнення уроків мови, повторення граматики, орфографічну грамотність учнів, таблиці з методики навчання правопису, про словникову роботу, стилістику в школі у зв'язку з літературним читанням, вивченням мови і літератури. Значне місце посідали праці про виразне слово, письмові роботи, твори учнів, виправлення недоліків у мовленні, поза-класну працю з мови в гуртках; корисним було вивчення педагогічної спадщини з питань дитячого читання.

Під час війни, як пише науковець, учні глибоко опрацьовували дидактичні проблеми. У 1945 році було оголошено конкурс на складання нових підручників з української мови для початкових класів строком до 1 січня 1946 року, а до 1 травня 1945 року слід було переглянути навчальні програми, за якими автори мали писати нові підручники. Авторам підручників давалася вказівка щодо доцільності сміливішого використання в роботі великого досвіду класиків педагогіки, зокрема К.Д. Ушинського. У першій половині 1945 року УНДІП провів науково-методичну конференцію з проблеми створення підручників з участю досвідчених, кращих учителів середніх шкіл і наукових працівників.

Ця проблема досі актуальна. Видатний лінгводидакт О. Біляєв зазначає: «За підручником мови, який видається для кожного із середніх класів окремо, учні самостійно чи за допомогою вчителя набувають знання та навички і вдосконалюють їх. Робота з підручником вимагає вміння правильно читати і розуміти текст, осмислювати прочитане, добувати з нього потрібні факти, узагальнення, записувати висновки. Нині роботі з підручником на уроках мови приділяється значна увага...» [2, с. 101]. «Правильно організована робота з підручником сприяє активізації розумової і пізнавальної діяльності учнів, їх самостійності в навчанні, забезпечує продуктивне використання робочого часу» [11, с. 23]. Загальнодидактичні й методичні принципи побудови підручника, функції сучасної навчальної книги висвітлюють Н. Бондаренко, Н. Голуб, Н. Гончаренко (Остапенко), О. Горошкіна, Л. Мацько, І. Олійник, В. Новосьолова, М. Пентиліук, В. Редько, О. Савченко, І. Хом'як, А. Хуторський, Г. Шелехова та ін. «Новий підручник повинен відображати зміст шкільної програми й ті методичні новації, що з'явилися в практиці вчителів. Водночас підручник має виконувати свою основну традиційну функцію – бути джерелом знань і мовленнєвого розвитку дитини, а отже, забезпечувати виховання мовної особистості, яка володіє комунікативною, мовленнєвою, мовною та діяльнісною (стратегічною) компетентностями» [10, с. 2]. «Аналіз останніх наукових досліджень дає можливість констатувати, що на часі є створення підручника української мови, який сприятиме реалізації завдань сучасної освіти, зокрема, формуванню компетентнісної мовної особистості, яка

успішно адаптується в суспільстві, здатна до самоактуалізації і спроможна самонавчатися впродовж усього життя» [12, с. 2]. «Уроки української мови забезпечують процес формування мовної особистості й розвиток ключових і предметної компетентностей в учнів. Особливе місце в цьому процесі має підручник української мови. Це книжка, з допомогою якої об'єднуються суб'єкти навчального процесу» [9, с. 53]. Важливою є реалізація принципів перспективності й наступності в підручнику як одному з основних засобів навчання [1, с. 2].

На думку В. Масальського, хоч в українському правописі 1946 року залишилися окремі місця, що потребували доопрацювання, він забезпечив дальший розвиток вивчення української мови, сприяв піднесенню рівня грамотності учнів. Дуже корисними з цього погляду дослідник називає такі посібники: «Особливості нового українського правопису» І. Кириченка (АН УРСР, 1947), «Словник-покажчик до «Українського правопису» П. Горещького та І. Кириченка («Радянська школа», 1947), «Орфографічний словник для середньої школи» І. Кириченка («Радянська школа», 1948). У 1946 році та пізніше спостерігалось інтенсивніше опрацювання методики паралельного вивчення української та російської мов, використання, де це було доцільно, зіставлення явищ даних мов.

В. Масальський відмічає методологічні й методичні недоліки викладання української мови в середніх школах УРСР у кінці 40-х років ХХ ст.: «недостатність тлумачення поняття мови, її розвитку, стосунків мови і мислення, лексики і граматики, захоплення семантикою мови за рахунок вивчення граматики, в останній недостатня увага до праці з морфології, недооцінка в синтаксисі послідовного розбору, безмежне поширення теоретичних відомостей з мови, введення сумнівних за змістом і неприступних для учнів історичних довідок...» [6, с. 49].

Сучасні вчені, вчителі й викладачі вишів прагнуть збагатити мовно-літературну освіту новими здобутками, сформувати мобільне методичне середовище для активної взаємодії учасників навчального процесу. 2018 рік «підпорядкований ідеї поетапної реалізації Концепції «Нова українська школа», нової освітньої стратегії в навчальних закладах України, відтак очікується активізація освітянської спільноти у пошуках нових форм співпраці, співтворчості...» [4, с. 3].

Висновки. Докладний аналіз В. Масальським освітніх документів, навчальних програм з української мови, підручників і посібників, питань методики навчання української мови в 30 – 40-х роках ХХ ст. дозволяє краще зрозуміти зазначений період історії даної науки, простежити розвиток методичної думки, зрозуміти витоки нових підходів до навчання. Дослідження історії методики навчання української мови, започатковане В. Масальським, продовжують сучасні науковці. На міцному підмурівку, створеному вченими минулого, фахівці знаходять нові шляхи розвитку даної науки, відповідно до задач сьогодення вдосконалюють процес навчання й виховання учнів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Авраменко О. Додержання принципу наступності в змісті підручників з української мови для 5-го класу / О. Авраменко // Українська мова і література в школі. – 2012. – № 7. – С. 2 – 6.
2. Біляєв О.М. Лінгводидактика рідної мови: Навчально-методичний посібник / О.М. Біляєв. – Київ: Генеза, 2005. – 180 с.
3. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/ua/often-requested/state-standards>.
4. Караман С. З вірою в нові здобутки української освіти у 2018 році! / С. Караман // Українська мова і література в школах України. – 2018. – № 1. – С. 3.
5. Кушнірова Л.В. Поради В. Масальського щодо навчання фонетики, будови слова, правопису, прищеплення учням орфоепічних та орфографічних навичок / Л.В. Кушнірова // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: наук. Журнал / гол. ред. А.А. Сбруєва. – Суми: Видавництво СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2016. – № (63). – С. 61 – 72.
6. Масальський В.І. Нариси з історії розвитку методики викладання української та російської мов у загальноосвітніх початкових і середніх школах Української РСР / В.І. Масальський. – Київ: Вид-во Київського університету, 1962. – 204 с.
7. Методика викладання української мови в середній школі / За ред. С.Х. Чавдарова і В.І. Масальського. – Київ: Рад. школа, 1962. – 372 с.
8. Навчальна програма з української мови для загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання, 10 клас. Рівень стандарту // Українська мова і література в школах України. – 2018. – № 1. – С. 4–13.
9. Новосолова В. Новий підручник української мови для 8 класу: навчально-методичний апарат, виховні можливості / В. Новосолова // Українська мова і література в школі. – 2017. – № 2. – С. 53 – 59.
10. Пентиліук М. Концептуальні засади створення підручників рідної мови / М. Пентиліук // Українська мова і література в школі. – 2016. – № 2. – С. 2 – 7.
11. Хом'як І. Підручник і методика його використання / Іван Хом'як // Українська мова і література в школі. – 2016. – № 5. – С. 20 – 24.
12. Ярмоліук А. Вивчення складносурядного речення за новим підручником української мови для 9 класу (автори Н.Б. Голуб, А.В. Ярмоліук) / А. Ярмоліук // Українська мова і література в школі. – 2017. – № 6. – С. 2 – 11.

REFERENCES

1. Avramenko O. Maintenance of the principle of continuity in the content of the textbooks on the Ukrainian language for the 5th grade / O. Avramenko O. // Ukrainian language and literature at school. – 2012. – No 7. – P. 2 – 6.
2. Biliaiev O.M. 2005. Linguodidactics of the native language: Methods handbook / O.M. Biliaiev. – Kyiv: Geneza, 2005. – 180 p.
3. The State standard of basic and complete secondary education. Retrieved from: <http://www.mon.gov.ua/ua/often-requested/state-standards>.
4. Karaman S. Trusting in new achievements of the Ukrainian education in 2018! / S. Karaman // Ukrainian language and literature at schools of Ukraine. – 2018. – No. 1. – P. 3.
5. Kushnirova L. V. Masalskyi's recommendations regarding teaching phonetics, word structure, orthography, forming orthoepic and orthographic skills / L. Kushnirova // Pedagogical Sciences: theory, history, innovative technologies. – 2016. – No. 9 (63). – P. 61 – 72.
6. Masalskyi V.I. Essays on the history of the development of methods of teaching Ukrainian and Russian languages in primary and secondary schools of the Ukrainian SSR / V.I. Masalskyi. – Kyiv: Publishing house of the Kiev University, 1962. – 204 p.
7. Methods of teaching Ukrainian language in secondary school / for ed. S.H. Chavdarov and V.I. Masalskyi. – Kyiv: Radianska Shkola – Soviet school, 1962. – 372 p.
8. 10th grade academic programme in Ukrainian language for secondary educational institutions with the Ukrainian language of study. Standard level // Ukrainian language and literature at schools of Ukraine. – 2018. – No. 1. – P. 4–13.
9. Novosolova V. A new Ukrainian language textbook for the 8th grade: studying and methodological apparatus, didactical opportunities / V. Novosolova // Ukrainian language and literature at school. – 2017. – No. 2. – P. 53 – 59.
10. Pentyliuk M. The conceptual basis of creating textbooks of the native language / M. Pentyliuk // Ukrainian language and literature at school. – 2016. – No. 2. – P. 2 – 7.
11. Khomiak I. A textbook and techniques of its usage / I. Khomiak // Ukrainian language and literature at school. – 2016. – No. 5. – P. 20 – 24.
12. Yarmoliuk A. Studying compound sentences using a new 9th grade textbook in the Ukrainian language (authors: N.B. Holub, A.V. Yarmoliuk) / A. Yarmoliuk // Ukrainian language and literature at school. – 2017. – No. 6. – P. 2 – 11.

V. Masalskyi's Consideration of the Programmes in the Ukrainian Language, Methodology of its Teaching in the 30ths – 40ths of the 20th Century

L. V. Kushnirova

Abstract. The aim of the article is to review the V. Masalskyi's analysis of the academic programmes in the Ukrainian language in secondary schools, the issues of the methodology of its teaching in the 30ths – 40ths of the 20th century. V. Masalskyi notes that a great deal of attention, during this period, was paid to the improvement of teaching Ukrainian language, determining the content of classes, the range of knowledge, skills, types of work, creation of textbooks and manuals; indicates drawbacks in the programmes. A lesson, that includes the general group, brigade, and individual work of students was recognized as the basic form of organizing studying process. The scientists tried to bridge the gap between the school and scientific grammar. The works by S. Chavdarov, S. Lytvynov, M. Dadenkov, V. Pomahaiba, A. Savitska, I. Kyrychenko, P. Horetskyi. Positively were evaluated positively. The studies by V. Masalskyi are valuable.

Keywords: *programmes in the Ukrainian language, teaching grammar, spelling, textbook, methodology of teaching the Ukrainian language.*